

Bolyai Farkas Erdészeti csonka munkája II. rész

Jegyzetek Bolyai Farkas erdészeti munkájához

A második a nagy erdők fentartására való s a hol az meglehet, úgy jöhet ki legtöbb fa, egyszersmind az építési szükség is pótoltván. Ezen vágás módja röviden ide megy ki, hogy soha a magas fák erdeje tisztos homálya, mintegy az erdei nymphák leple, a nap előtt egyzárte fel ne fedeztessék, hanem előbb egyaránt ritkítva hagyattassanak maglófák, úgy hogy ritkább egészet formáljanak, annyira, hogy ha nehéz maguak a fák, melyeknek magvuk alá hull, a koronák esztendő mulva közel érjenek egymáshoz; ha repülő maguak, maradhatnak messzebb. Így a mint a magról költ fiatalok az anyjuk oltalma alatt erőre kapnak, kell az azutáni években újabb ritkító vágásokat tenni, míg végre a fiatalok magokra maradhatván, a vének mind levágnak. Az alatt pedig a következő évi részekben folynak az irt mód szerinti vágások.

Jegyzés. 1. A levelek elhordása noha trágának különösen szőlőbe jó, az erdőnek káros. 2. Igaz, ép s legerősebb fa csak magról lesz, kivéve a leszurással fogonókat, a milyen a nyár, fűz, plátán, bodza st.

Kikelő mag pedig csak úgy lesz, ha virág nősténye himport kap, mely is könnyen megérik, ha nőstény s him szálat egy virág bori-tékba laknak, mint az alma, körte, szilva, cseresznye, s több féjélknél; vagy ha külön vannak a him és nőstény virágok, de azon egy fán, mely esetben rendszerint főlebb vannak a himek, hogy a porok alá hulljon, mint a fenyőknél, törökbusznál stb. De vannak olyan fák is, melyek csak him virágot hoznak mindenkor s mások csak nőstény virágok, a milyen a nyár-, fűz-, pálmafa stb. Ilyen a komló, kender is s a nőstény fa nem terem, ha himfa nincs hozzá közel, legalább magva ki nem kél.

Vannak olyan virágok is, hogy bizonyos bogarak segítségével által himporoztatnak meg, sőt olyan is, hogy a bogara bemehet, de ki nem jöhetvén többé, még életért neki a virág magát koporsóul adta s különös a toscanai tókban is találtatik a Vallisnaria, melynek nősténye, mikor ideje eljön sáros szára kinyúlásával a tó színére jön virágozni s ott vár, míg a távol gyökerezett himje kurta szárától elszakad s a víz színén mintegy bujdosó szerelmes reá talált s a mag termékenyülés után a napfénytől örökre elbucsuva iszapjába vissza száll. A nőstény virágok rendszerint tovább maradnak nyilva, várva a megtermékenyülést. Bámúlásra méltó álomi érzések s gazdasága a természetnek a különbözők egységében és az egység különbözőzésében. S különös a természet gondoskodása is a nemek fennmaradására nézve, hogy az anyai részben megmaradjon a himpor azt hasadva formálta s mikor a fogadás ideje eljön, ragadósan nedvesíti és a szél s esőben fedezi a reá hajló virág levelekkel

A tövi vágásra nézve ez ek a megjegyzendők:

13. lap.

1. Igen verőfényes helyeken nem oly szerencsés a hirteleni megmeztelenítés.

2-or: Ha alább való fák vannak (mint az erdei nyár stb.) mint a burján azok kapnak erőre. 3-or. A tövi vágást nem minden fa szenved; sok bükk marad vakon, még a tövi vágást igen jól szenvedő tölgy is, – ha igen vén; alkalmas a tövi vágásra a tölgyen kívül a gyertyán, szil, mogyoró stb.; különösen az akác, mely annál siríbban üt ki hatalmasan terjedő gyökereiről s elhagyva mintegy előbbi helyét, új élő fát formál, bujdosva szinte a Colchicum autumnale módjára s mint az eper, mely a szomszédba megyen ha ott jobb a föld, a milyen him és nőstény bujdosók felsőbb felekezetekben is találtatnak. 4-er. A töröli sarjazás (tulajdon értelemben véve az akácot s hasonlót az irt okból nem értve ide) mind hatalmasadik míg a magtól számlálva azon élőfa mintegy közép korát eléri s bizonyos időn túl apad még azon nemekben is, melyek leginkább szenvedik a tövi vágást.

Jegyzés. Német fák gyökerei is némely helyekre hatalmasan törekednek, mint az akác, hárs stb. kőfalakat elbont. Vannak egyéb csudálatos mozgásai is a növényeknek: némelyek esős időben mások a homályban, némelyek csaknem bizonyos órákon hunynak el, az honnan plánta-órát lehet ültetni; némelyek mintegy szemérmes szűz a legkisebb illetésre összehuzódnak, némelyek a napot kísérik stb.; különös a hedisarum girans Indiákon, melynek levelei színeitleni rendes mozgásban vannak s ha a hátulsó levél erőszakkal tartoztatatik, elbocsáztatva az előbbieket után iramodik.

Esmeretes nálunk is a sóskafa virág, melynek akár bogár, akár tövis illesse az anyai részét, a himszálat egyszerre odahajolnak s különös, hogy a mag megfordul, ha a gyökereit verő fele felselé tétetett s különös, hogy a komló balra, a fuszujka jobb srófra tekeredik s a szőlő kapcsa vonzódik az álló oszlophoz. A Nigella dómái (bimbai) lehajolnak; parnassia palustrisnak 5 hime rendre száll le. Nem lehet a növényekben is valami mintegy álombai érzést nem sejtteni s mély bámúlással nem nézni a fűvetek, fákat s virágokat.

A fői vágást nem minden fa szenved úgy is mint a fűz, akác, gyertyán; de ezek is idő előtt megodvasodnak, noha addig különösen az akác jó szőlőkarókat ad. Frankhonban eleven szőlőkarók. A lónak ártalmas több irók szerint.

Végte ré az elrontott erdők is említést érdemelnek, egyik darabban egy, másikban más lehetvén a hiba, mindeniket a szerint kell igazítani. A pusztá foltokra ültetni lehet; olyas helyeken maglókat lehet hagyni, irtással helyet készítve a születendő fiataloknak még erőre kapván a vén levágnak, olyas helyt lehet tisztítással is ritkítani, noha rendszerint maga a természet tisztít legjobban. Olyas darabokat, ha a fa neme szenved, tövi vágásra lehet határozni. A vén tőkét pedig arra való fűrészel kell tőlől levágni, sőt, ha a fa megéri a fáradságot, tövét is ki kell ásni, vagy puszkaporról széllyel hányatni és mást ültetni helyébe.

Ugorka, dinya nőstényei tovább virágnak, ha a himet leszedik.

„Emlék se legyen: hanem ha valaki egy pojnik almafát ültet a ház eleibe” ... ezt a meghagyást teszi Bolyai halála (1856) előtt egy évvel megirt és kinyomatott „Jelentésében;” ez és még sok más adat is bizonyítja, hogy igazi matematikus létere is mennyire rajongóan szerette a természetet, mely bölcs előrelátású barátja volt a fáknek, az erdőnek.

Napjainkban, midőn a hazai erdészet arra a pontra érkezett, hogy az őt megillető állásba behelyezkedvén, az előtte álló mérhetetlen fontos feladatok megoldásához kettőzött menetben közeledhetik, épen nem szokatlan, hogy az itt-ott érintett különféle érdekek külső és – sajnos – belső ellenségeket támasztanak, akikkel azután akarva, nem akarva, fel kell vennünk a harcot; mennyire fölemelő tehát, ha elvéve igaz jó barátja akadunk, a ki önzetlen céljainkat belátja, törekvéseinket méltányolja.

Ilyen előkelő barátja volt szakunknak Bolyai, „a ki a mathesis terén egy színvonalon lángész volt egy Gauss tanuskodása szerint is, mindazokkal, a kik e tudomány épületéhez egy-egy emelet felrakásával járultak hozzá.”** „a kit valóban a modern geometriai felfogás atyjának kell tekintetnünk.”***

Bolyai azonban nemcsak barátja volt az erdésznek, de maga is beavatott, az akkori viszonyokhoz mérten képzett erdész; élete java korában – (45 éves) – arra is kész volt, hogy magát kizárólag ezen pályának szentelje.

Bolyai – miként azt első legerjedelmesebb életrajzának írója, n. Kocz József tanár írja,**** az 1811-ik évi pénzváltás s a pár évvel rákövetkező szűkítő kényszere alatt pályaváltoztatás által akart magán segíteni;***** mivel szépirodalmi műveinek kiadása ép arra az időre esett, fiának, Jánosnak, a bécsi katonamérnök akadémián taníttatását nehezen bírta el s még hozzá neje megőrült; folyamodott tehát s szülővármegyéje (Felsőfehér) ajánlotta is a Guberniumnak „a Nagy Fejedelemségbeli cameralis erdők főinspectorának”, honnan is, az a királyi kincstartó tanácsához, illő ajánlás mellett által küldtetvén, egyszersmind a vármegye közönségének meghagyatott, hogy „ajánlott Bolyai Farkas ő kegyelmét a tartandó concursus alkalmatosságával leendő maga jelentése és valamint tudománya, ugyszintén más közérdemeiről szóló bizonyosgy leveleinek oda leendő benyújtása végett mentől előbb utasítani el ne mulasszák!”*****

Folytatjuk

* „Halálom jelentését csszák ki”, ezt is meghagyta és teljesítették is.

** Bedőházy: „A két Bolyai” élet és jellemrajz.

*** Suták József: Bolyai János, a tér igaz tudománya 1997.

**** A marcvásárhelyi ev. ref. kollégium története 271-338. l.

***** Akkor szegénység nyomott, midőn a legrosszabb pénz idején, négyszáz ros bankó magyar forint fizetéssel kellett nehéz házat tartani, hogyha B. Kemény Simon nem lett volna, semmivé kellett volna lennem. Bolyai önéletrésze.

***** 2171/1820. gub. sz.

1939–1941-ig a bátaszéki erdőhivatalhoz tartozó Szomfova–Buvati erdészkerületben voltam beosztott segéderdész. Ez a kerület a Duna árterületén volt. Itt egy különös és számomra nagyon érdekes vízi világot ismertem meg. Más fafajokat, kanadai nyár, kőris és nagy füzes állományokat. Nagyon érdekes és szép a vízmadarak sokasága. Különösen a méltóságteljesen lépegető szürke géme. Meg kellett tanulnom evezni, ladikázni, mert a Duna nem halastó és nem Balaton, hanem sebes sodrású folyó. Ha jött az árvíz, itt az árterén csak csónakkal lehetett közlekedni. A Duna télen is tartogatott meglepetéseket. 1939–40 telén nagyon kemény tél volt. A mellékágak és a Nagy-Duna is befagyott. Ezen a télen áthelyeztek a buvati erdészházhoz egy fiatal erdészt, aki egy hétfői napon elfoglalta szolgálati helyét. A buvati erdészház a Nagy-Duna és a grébeci ág összefolyásánál állt. Nagyon szép helyen. A Duna a hét elején, kedden, szerdán hirtelen kiáradt. Elöntötte az egész árterületet. A víz

A jég fogságában

befagyott, de az csak vékony dérjég volt. Erre a jégre nem volt tanácsos rámenni. Az én barátom bentmaradt a jég fogságában. Egyheti ételmet vitt csak magával. Tudtam, hogy erdészbarátomat ki kell onnan hozni, ki is hoztuk. Elhívtam egy dunai csiklis halászt, aki ismerte a víznek, jégnek minden rejtelmét. Megszerveztük a mentést. Ezen a vékony jégen be kellett jutnunk a Duna jegére. A következőképpen történt. Volt egy kisebb (csiklik) ladikunk. A halászbárátom elől húzta, baltájával kopogtatta a jéget, hogy elég erős-e. Én hátul toltam, utánam már jött a víz. Előzőleg megbeszéltük, ha véletlenül beszakad, akkor én gyorsan beugrok a ladikba, odanyújtom neki az evezőt és kihúzó. A ladik megment bennünket. De erre szerencsére nem került sor.

Épségben kiértünk a vastag jégre. Itt a megbízható jégen már vígan gyalogoltunk a buvati erdészházhoz. Csodálatos a Duna jegén állni és élvezni ezt a halotti csendet és a körülöttünk lévő jégvilágot. Erdészbarátom már várt bennünket, mert ebben a csodálatos csendben már messziről hallotta, hogy jövünk. Itt nem volt semmi vész, mert a jég erős volt, nyugodtan kimehettünk a partra. Visszafelé a grébeci Duna jégén jöttünk, odáig, ahol elhagytuk a ladikunkat, a kis csiklit. Most következett az út neheze. Körülbelül egy kilométer hosszú szakaszon dérjégen kellett kijutnunk a szomfovai erdészházhoz, ugyanúgy, ahogy bejöttünk. A halászbárátom húzta a ladikot, mi hátul ketten toltuk. Aki elől húzta, még száraz lábbal megúsza, de alattunk már beszakadt a jég, és bizony térdig, derékig erő vízben toltuk a csiklit. Ez az út nem egészen volt veszélytelen és mégis jól sikerült. Köszönhetjük ezt a bátor és a Dunát jól ismerő halászbárátomnak.

Czuczor Ferenc

Közújalékkal lezárt felületű erdei útjainkon az ősszel felszaporodó lomb gyakran összekeveredik porral, földdel, és filcesedve az úthoz tapadva meggátolja a csapadék oldalirányú elfolyását. Ez kimosáshoz vezet és csökkenti a közlekedés biztonságát. Mindennek megelőzésére Ausztria Vorarlberg tartománya egyik erdészeti üzemében erős ven-

tilátorral felszerelt utánfutót szerkesztettek. Ezt könnyű traktorral húzatva (5 km/h járósebességgel) lefűvatták az útról a hullott lombot, port és egyéb szemetet. Kétszeri járatás bizonyult eredményesnek. Az elsőben fellazult, a másodikban el is távolodott mindez, de a zúzalék a helyén maradt.

(AFZ 1994. 25. Ref.: Jérôme R.)

EDUZA VEVŐSZOLGÁLAT

A vállalkozás adattára valóságos kincseshánya. Különleges jelentőségű ez a németországi Tauberbischofsheim-ben székelő

Michael Weinig AG

faipari gépeket gyártó vállalat esetében, amely különböző alkatrészek széles körű választékából mindig a megrendelő kívánásainak legjobban megfelelő kivitelben állítja elő.

Az 1995. évben 3500 ilyen gépet szállított a Földnek 100 országába. A karbantartó szolgálat keretében összesen 40 000 üzem igényli a gyors, pontos alkatrészellátást. Ezek adatainak őrzését és felkeresését csak gépi adatfeldolgozás tette lehetővé. A komputer alkalmazása a termelésben, igazgatásban ma már magától értetődő, de képességei ma még messze nem kihasználtak. Weinig

EDUZA

(Elektronisches Dokumenten- und Zeichnungsarchiv) betűnév alatt alakította ki digitális rajz- és adattárát.

Ezt megelőzően mikrofilmen tartotta nyilván mindezt, ez azonban túlzottan merevnek bizonyult. EDUZA ezzel szemben nemcsak az adatok gyors felkeresését, az eddig 130 000 rajzba való betekintést teszi lehetővé, hanem azokon megfelelő változtatásokat, módosításokat is megenged. Zoom segítségével a legkisebb részletek felkeresése, kinagyítása is megtörténhet. Ezúton biztosított, hogy mindig a legújabb, legfejlettebb megoldást alkalmazhassa. Hatalmas tároló és gyors információs képessége a géptervezésben, gyártásban, szállításban, a karbantartásban, a teljes vevőszolgálatban egyaránt hasznos és további feladatok ellátására is alkalmas.

A cégnél az EDUZA ragyogóan vizsgázott. A fiókvállalatoknál való bevezetése – Amerikában, Angliában, Singapurban, Japánban, Svédországban és Svájcban – rohamlépésekben folyik. Weinig AG online kapcsolaton keresztül az egész világból elérhető.

J. R.

Ismét hatalmas tarokkparti volt Visegrádon

Az immár hagyományos karácsonyi tarokkpartit az OEE Pilisi Csoportja, a Pilisi Parkerdő Rt. és az UTILIS Kft. rendezte.

Szponzorok: Pilisi Parkerdő Rt.

UTILIS Kft.

Dobó István vezérigazgató és Bánó László ügyvezető igazgató köszöntötte a résztvevőket. A jelenlévő 52 résztvevő néma felállással emlékezett meg Vincze Eszterről, aki haláláig fáradhatatlanul szervezte az előző évek csatáit.

A játék 10.50-tól 17.00-ig tartott. Az első XXI-es fogást *Bogár István* követte el *Práger István*on.

Szereplők:

Főszervező: Bánó László

Kisegítő létszám:

- Vendéglátás szervezése Csepregi István
- „Főszakács” Id. Eöry Gyuláné Erzsike néni
- Adminisztráció: Schäffer Éva
- Háziasszony: Watzekné Várhegyi Mariann
- A háziasszony apródjai Watzek Boriska, Bánó Rita, Bánó Anna
- Gk. ügyelet: Csepregi Szabolcs

Résztvevők: Aliquander Endre, Áprily Róbert, Bakon Gábor, Bakos Tibor, Bedő Tibor, Bogár István, Brassay György, Csepregi László, Csutkay Jenő, Id. Dobó István, Dragonits Tamás, Duchon Lóránt, Gaál Sándor, Gáspár Hantos Géza, Haják Gyula, dr. Hajdu István, Ifj. Hajdu István, Ifj. Hajduné Nagy Veronika, Halasy Gyula, Hibbey Albert, Hibbey Alpár, Horváth László, Id. Horváth Sándor, Illyés László, Jászberényi Miklós, dr. KISS Géza, Kocziha Jenő, Kovács Károly, Lendvai János, Lengyel György, Lutonszky Zoltán, dr. Madas András, dr. Madas László, Markó Béla, Molnár István, dr. Mühlhammer Ferenc, Nagy Julianna, Id. Nádudvary Jenő, Ifj. Nádudvary Jenő, Nádudvary Tamás, Nádudvary Péter, Pandula Zoltán, Pápai Gábor, Péntes Gyula, Péterffy Ágoston, Perényi István, Perényi Tamás, Petrik János, Práger István, Rendz János,

Bakos Tibor és Hibbey Alpár (jobbról)

nos, Rendz Jánosné, Schneider Gábor, Schmotzer András, Szabados Gábor, Szabó Máté Zoltán, dr. Szász Tibor, Szaszik Mária, Szekrényesy Tamás, Szél Ede, Szy Géza, Dr. Szél Péter, Szommer József, Szoták Ferenc, Véssey Tibor, Vidovszky Ferenc, Virágh János, Id. Zsebők Antal, dr. Zsille Ákos, dr. Zsille Dénes

Bánó László átadja Nagy Júliannának a polgármesteri jelvényt

Látképes tarokk
(A Néprajzi Múzeum kiállításából)

